

אמת ואמונה והספק שביניהם

איתמר יעוז-קסט: שבעה סימניקשירה; שירים: עקד תשנ"ד; 80 עמ'

במקלה-לילה; אלא שתוך רגשות מעבד לזמן של הערצה למשורר ספר הלילים, באה גם "מקלה-הבשר" והקנאה הארצית במי "שהעלה על הכתב שורות עתיקות-יומין אלו". כעצם זה "ספר תולדות", שלשלת הדורות אי-אלין-היוחסין, מימי אבייזקי שישב בבתי-הוונגארי, בירושלים והוא לשב עם אבותיו. כדי שנינו אי-בן-ינו יעלה על קברו, לייפס יעוד לא נותקה השלשלת; אבא-אבא שנגזר עליהם כביכול, ליעלות לארץ-ישראל; "האני המתחבט ויונג מן השורש הכפול שבשמה: דודו הבנים לי הוקדשו של פרקים: האחר "קרינה גופים מקדם", עד לאבן-השתיה, שממנה הושתת העולם כולו; והשני - - על קברי אבות - - "לנשפי המים, אוזבין ילדות וריח דם בין פרחי הפסחאי" (עמ' 33); וכל הדורות משולבים - ירסט עובר בגוועי העצים של אביו-זקנו וירוחות-רפאים צוחקות מאחורי גבי, בעודי מסתבך בטלית תפילין; שהרי כל שוכני-העפר ידעו את אבי ואת אמי, שהיו משללי אמונה ומצוות" (עמ' 32); והסבע עצמו בדמות "צפרוני עננה שחורות/ גילפו - - חייל על משמרתו לכל יבוא הבא עם בתו, העולים על קבר-אבות, ודאי נכר"; הנה הבית, ביחאמו, "אשר קללה הוטלה בו, שחורה וינשופית", (עמ' 34); "לעה כזאת היתה ודאי מתנממת, לשעה קלה, גם הקדושה בעולמי של אבייזקי" (עמ' 36).

אך הבת, רצתה להריח את ריח התפרחה בלברי, בלי הדח, "לשמות למראה צעירה-הערכה המתכופפים אל הנגה - תרים אחר מחשבות ששררו הימה: אפילו "הבית", אינו אלא סמל, "חציו בנוי-מחדש וחציו עתיק-יומין", כמו אותה "אבן-קדומים החבויה מעיני אך מכאיבה לבטן-היר" זה אלפי שנים. זאת אם שר ריח עקנת-יצחק והבל של פה יל. עם ריח דמו הגורף ממנה, "עם ריח קטרת-סמים של כיהן גיול; ושקיעים בה כבהרצי תלקים ישן-ישן חיללי אספסיינוס בעודם באיסליה ריסוסו של מוחמד בעודו בחולות המדבר האינסופי של חצי-האי ערב". (עמ' 37)

18. אכן של הרבה אהבה וייעוד ובינה וכאב אישי ואמיתי. בשיר "ההברלות", אני קורא את השורות הארוכות-ארוכות של "עבר קו הצל האלוהי - - המצית שלהבות פמויות מן-העין כפאתי ארץ הגשמיות"; ועל "פחנה האיסיים הלימדים את דרכי ההישרדות במדבר".

"כותב לתוך הלילה/ בעודו כותב לתוך המדבר/ בעודו כותב לתוך האינסוף המצטבה". זה גם הצהוב של ילדותו, של נערותו של איתמר יעוז-קסט, "לעה כי נושרים פרות בטעם התפוח והאגס" לימי שהזין למשק פתחי השלגי: בעולם שלא הועלה על דעתו, בגון "הצהוב לילה/ עם כתב כאותיות רבועות" - - ושר "אמירות לעצרת ליל-שבת, שאבי ואמי לא שרו לו מעולם - -";

הקדושה בכל, ודאי, בבית-כנסת חרב, שקסעי הפסקו "גם כי אלך בניא צלמוות", מכיסים מתכוו באותיות עבריות, וההשקן, "לא אירא יעי", מקיעקע ומתקן, איתמר יעוז-קסט מוקד את פסלו של "הנשר הגדול בספרד, בכיכר קסנה בקורדובה, ובקפצת-הירד שב לטבריה שעל שפת הכינרת. שם, נח הבן ב"קבר הבימדות לצד קברו צנוע אשר לא/ ושם נחים שניהם, בשקס כמעט סופי. זה מאות בשנים, על שפת הכינרת" (עמ' 46). אפשר לקרוא מן הדיוואן הספרדי - יומן מסעי, כאילו כל הפרקים האחרים בספר, אינם יומני-מסע, כאילו כל השירים האחרים אינם התהשויות בזמן ובמקום, ואין מוקדם ומאוחר ואין קדם וכאן "השיריות-אבירים הפוסחים על פת בית-מכר-לעתיקות/ פוסחים כאילו על הומן, אמו מלווה אותו גם לספרד, וקוץ בכיכר-המוקד, ואקורדור, אינו אלא הוואנארב בהונגריה הרחוקה; מתח פרעית את שירת הנידונים לשרפה, בין גראנדה לוואנדה סוריקוסדה ואיימלן - - (עמ' 49)

וכך: "עוד רגע קל, יבקעו ביצי העוף השחור שבתוך נופי/ וצל הנכנים ירסט על-פני ערים לבנות וצחות" (עמ' 68); "מוקף חליריק, אני צועד בין העצים שהצמיחו/ צללים לתוך השקיעה... אניה המגלגלת שיהא אדישה ופסית, עם רוחות חודש-אוקטובר, וכבואת-רצח לפני בחולות/ כמו חיה טרבת-אברים יעריית" (עמ' 75); "יש תמיד קול קורא מעבר לזמן ויש השתקקות אל נדאות מוחלטת: תשוקה השיבה אל המקור, ראשית האהבה, ראשית הפחד, הכותב הוא הילד החי את איהן-זמן, ילד כותב שיר ומסיים בו "שבעה סימני קשירה", בלי הונגריה וספרד ובלי מסורת וכריכות ותפילה על השפתיים:

"כאילו סיד היקום הוא כרשותו// ואצבע שהוריות מקישה קצב של ציפור שיכורת-האור - - ואני הילד הלכוד בקסמי הנייר, בלי להבין את פשר המלים שכתבתי". ■

תה ישראלי

עופרה עופר: לשות תה עם מלכת אנגליה; ספריות מעריב; 1994; 128 עמ'

יכאשר הלילה זעלה את התום מעלה שדות וגנים ונלה: "הגשם הראשון"

קובץ זה, שבו שלושה-עשר סיפורים קצרים, הוא ספרה הרביעי של עופרה עופר. קדם לו קובץ הסיפורים "הפרדת צבעים" (עם עובד, 1969), הרומן "דיבנו עקיף" (ומרה ביתן, 1990) וסיפור אוטוביוגרפי לבני הנעורים, "כמו עיפון גנות" (דביר, 1992).

כל אחד מארבעת ספריה של עופרה עופר עוסק, בדרך משלו, בניבורים "ישראליים מאוד", בתקופת חיים שונה, ישראלים עם ובלי המרכאות, שכן כמעט לכל גיבוריה משותפת חוויה "ישראלית", לא רק של נפי מקומות, מרקם צלילת החיים והחשיבה המלווה אותה, אלא גם של הוויית אחרות המקום בתוך נגודי זמנים ישל אחרות הזמן הפנימי, הנפשי, בסביבות שונות ורחוקות זו מזו מרחק גיאוגרפי ומנטלי. כל סיפור מקיל בדרך שלו יסוד של גודד פנימי, והתממש תיאור קצר ועז של רגע בודד כמכיל זמני עבר ועתיד, כמעט נרצח שגלגול בו כוח הנביטה המייחד לו, שמבחינת הזמנים והמקומות היא רבי-כיוונית, וברגע חסד נדירים, גם רבי-ממדית; כמו למשל נכחת שהקרב מכול הופך לבית כלאה, הוויה זו נמסרת לקורא בשני תחומים של מונוגלוגים מפי ארבע הנפשות הדוברות, בטכניקת השיח הפנימי. גם מקובץ הסיפורים "לשות תה עם מלכת אנגליה" עולה בצלילות, ולרגעים כעוצמת בדידות האשה, אם כנערה הלומדת להכיר צד אפל ומאכזב ביחסים שבינו לכינה, ואם כאשה צעירה שנישואיה כושלים ופכתונה מצידו נכאב את מיקדי הקהות, אי ההבנות, השיממון, הבוגדנות וברגעים רבים, טעם המצור. חלק מהסיפורים בקובץ זה מתארים מצבי שבו חרף בין מה שקורה לבין האופן שבו הוא נתווה ("מסיבה"), "מים שקטים רוצים להדור", "קורס צגינית", ואת עולם הפתיח היותר בגללים ורגעים הדומים ביותר בחיינו, כבסיפון "פיקוח נפש", שבו העין מלווה את יומו של חולה סובני בבית החולים, על רקע הדינמיקה של "התארגנות המשפחה בשעות כאלה,

שמואל שחל

קצת ממה שגאור ברשימה זו:

יודית, את רואה, יודית, את התנויה הזאת? לשם אני נכנסת. שמעו כאן ותחכי לי... דיתה, שאו ומס היה שפה יודית, אינה מעלה בדעתה לזווג מהמקום, ללכת, להתרחק, היא לגמרי בטוחה. כמעט אין לה ספקות, שהכול בסדר. גם אם עובר המון זמן, העיר הגדולה מכתרת אותה מכל הכיוונים. בתי אבן קשים. כביש שאי אפשר לתצונו, קולות כיעובע עולים מקרבתו, קרונות גולשים לאורכו על פסי המתכת שלהם, מתנדנדים ומתחממים ומתחממים נצנים השמלילים. התיבה שבירה נעשתה כבדה להפליא, אבל דיתה יודעת שאף אחד בעולם לא יוותר על תיבה שלמה של ביצים טריות, ואם הפקידו איתן בידה לשמירה, יסמן שיביאו לקחת אותה מכאן, זה מה שהביצים הללו מבטיחות לה. אלמלא הניעה כעבור שנים רבות אל הקיבוץ, השילה מעליה את השם "אדית", שהצטבר עליה כמו עליפה ולקחה לעצמה כיסוי חדש: "דיתה". אלמלא נישאה, עבדה במחסן הבגדים, ילדה בת, סאירה, מילאה את כל התורגויות הנדרשות, ביצעה תמיד את כל המוסל עליה על הצד הטוב ביותר, כלי ויכוחים מיותרים, אפשר היה להניח שהיא עדיין שם, ממש עכשיו, ילדה קפואה בזמן (דיתה, עמ' 55)

דינה קטן כן-ציון

הזהב של הספרות - החומרים ההיוליים - הסיפור נפגע. כך למשל הקיאה את "בתוך עיני העצמות" חש כי ישנו דבר-משחשבו מאד לאומרו ולספרו. אך הסיפור יוצא מתוכנן מדי, דברים בו אינם נובעים בטבעיות זה מזה, או מאיזה עומק נעלם. ברפארפה על שירה של זלדה הייתי אומרת. כי בחלק מן הסיפורים ישנם השדים והגנים, אך לא תמיד הקורא הש בנוכחות התהום המעלה אותם. אבל כאשר הוא חש בה, לבו הולך שבי אחריה.

רצף הסיפורים, שרבים מהם כעלי סגנון דמוי-ביוגרפי, מעביר לקורא תחושה ברורה כי הקובץ מבטא, על אף אופייה האישי של הסיפורים, גם דבר מה המשותף לבני דור בארץ, המסכים תיכון, הולך לצבא ועובר את משברי הבידה בשנים שבין שנות השישים לשנות השמונים. כל סיפור הוא כעל סיפור עצמי, ועם זאת, הקובץ כולו סביל אמירה רחבה יותר על מציאות חיינו, וזוהי אמירה של דור שבאופן ראיתי וחיייתי מתמסס איום התמוטטותם של חוסי השתי והעבר, של קריסת אמיתות גדולות והתמיסות המיתוסים - הגדולים והקטנים - ושל חיים במציאות הנפרצת בתדירות וכמעט כאלומות על ידי זמנים ומקומות אחרים. גם במובן זה החוויה האישית מבטאה חוויה פנים-נפשית, אקסואלית, ישראלית מאין כמות. הקסע הבא עשוי להדגים, ובעיקר להטעים באופן המהנה את הקורא יותר מכל שאוכל להסביר במלים,

עופרה עופר
לשתות תה עם מלכת אנגליה

וייחודם הסגנוני. ואת יעדי, סיפוריה של עופרה עופר הם כמעט חסרי "עלילה" במובן המקובל. של התפתחות אירועים עם שיא וסיום, אך תמיד טעוני מרכיבים אותנטיים, שבנועים, של קיום פיזי, שבתור הגוף והזמן המיידים של התרחשותם, וקיום נפשי, של גודל בין נופי עבר ועתיד. מבחינה זו מציירים גיבוריה, כמובן מסיים, כטיפה של ים שמכילה את כל ריבוי מימיו. כך גם בסיפורים שבמרכזם דברים פוכים כביכול, הפתאומים מפרספקטיבה אישית, המציגה אותם שינים מכפי מראיתם, כמו בקורות קצינות - שם המיתוס (החבר הטייס) מעומת עם האמת החווייתית, הנפישית, הנפשית, הסימבט את בסיסו, כאשר הפן ההברתי, הציבורי, בה שהיה נחלת אמונה הוחת, מוצג כעומד בניגוד משיע לוחיה האסונית של הפרט. הספר קרא ומנהג, גם בוכו הקצויר, התמציתית, נקיון הביטוי יצילות מחשבת הסיפור, הפשטות במובנה הטוב, המעורר אמון, פשטות של זום ונקיפת רצח, ככפיפה אחת עם פישות נוקב. בסיפורים רבים האנטי-המספר מופיע כמודע כמיסר את סיפורו האישי. ככוח שנוע מרשים. כספר זה אלוהים עצמא בפרטים, כל הזמן, התוארוכ עזי צבעים, חושניים, מהנים, מעוררים היענות. עם זאת, לעתים דווקא אלמנט זה, אותה יכולת לדייק בתיאור ולהפיה בו חיים בזכות הקשב הנאמן לפרטים, שלא מעט מכוחו של הספר טמון בו. יכול להפוך גם לרועץ, בין אם כיוון שלא תמיד אלה פרטים שאכן מעמיקים את ממדי המספר, ובין אם בשל היותם מעין תפריט בחוג עבה מדי. לדגים הקורא הש כמקצוע של גודש ניקדני, כשהדברים אינם נובעים זה מזה אלא כאלו "מתוכננים" מדי, מחוברים וילאי דווקא מתחברים. והדבר נולט דווקא על רקע כשרונה הבולט של עופרה עופר לצירי את הגן אשר על שפת התהום האירבה. כאשר תיאור לוקח בשלושה יתרה יצירתית בכמה

סיפורים אחרים, כמו למשל "שיפוצים" ולהבדיל, הסיפור "ראש הממשלה", פורשים כעין תרשים המיאוריאליטי, וכיום דווקא בחורה בסוגנות של הדמות; כמו למשל, מנהל העבודה המופקד על שיפוצ של מחנה אסורים, לקראת ביקורם של תיירים בו, ודמותו נעה בין קוסב כעין קפקאי, שבין הלב הפנישה עם הצתנה, הריקבון, ההתפירות והסתמיות, לבין קוסב כעין אבהי, הדיאג שהמלאכה הניעשה ביוסודיות וביעילות האפשריה והאמין בכל לבו ככוחו המשקם של שיפוצ באשר הוא, ואילו בסיפור "ראש הממשלה" לפנני כעין אנטומיה ווסא של בדידות האדם הנושא באחריות העליונה, הסיפור נע בין קוסב של הבנה ורקע לנפש "ההורה הגדול, האחראי שלום העם", לבין קוסב של אירניה מתוחכמת, בעלח נימה אלגיה קלה, הרומזת לקוצר ידו של האדם גם במרום הטלם.

יש בקובץ כולו ניגוד כושב לב בין השרירותי, הסימבלי, הסמוי מעין יואים, לבין הסימבלי, הגלוי-לעין והשטירי. הדבר בולט אפילו בעמוד הפותח של הסיפור הפותח, כבר בשפט הראשון, המתאר את אנסה, בעלת מסעדת דגים בים:

"עומדת על המרכה, כפופה מעל רשת, שגחלים לחשות מתחתיה, הים באחוריה, ומולה, מעבר לכביש שכולו מהמורח ובורות, מתנשאת חומת האבנים הגדולות של יפו. החומה מתעקלת עם הכביש ומשוכה לנוע איתו ולהכביר עליו גם במרחק, שם היא יורדת מעבר לו ומגיעה עד לים. כבר מאות שנים חובטים הגלים על התחתית, נשברים עליה וניתחים בקצף, והיא יציבה כחמיד". עמ' 19

צירי-ההרהור זה, הוא, מצד אחד, גם מעין דימוי בוטרי-אנפין של נורל גיבורת הסיפור, אנסה, ושל האיש שלה, ושל נורל המקום והזמן המשמשים זרה לחייהם, מצד שני. כפי שמי הים נשברים וניתחים בהתנפצם אל החומה היציבה, כן אנסה, אף כי כהיפוך יוצרות: תנוחתה היציבה כביכול, "כפופה מעל לרשת", שונפת כעין המספר את השבתות הזמנים כרע חחולף, ואת הארעי, הקיקוני והשבור שבמצב האנושי "שמסון, הגבר של אנסה, בעדה זמן לא רב, עניין של כמה חודשים, יבין שחיוו הם ספינה זובעת וינטוש אותם בלי שום היסוס, עדיין וישב באן עכשיו..." - הגבר החוק, שימות לכסף מוות שרירותי ופתאומי.

גיבוריה של עופר עופר זמנים אחרים כאתה אנסה, אשר נולדה על אן שוכן באחד מקצינותי של הים הזה (גיבורה), והיא עמוסת תמונות עברה המשפתה ויאחד שפעם כבית איתו זה מות אשתו כליתה, מאיים עליך מרחוק בתנועת אצבע על ציוראוי, גיבוריה האחרים גם הם גיבורים של סיפורי קצרי-ארון, כלומר, סיפור קצר עלילה שמכילה רמזי ריבוי עלילות, זה חלק מקסמם

רוני סומק חצי

ציארלס סימיק
מאנגלית: דניאל פלורנטין

האבן

האבן היא אספקלריה עלובה, אם אפלוליותה בה או אפלוליותה. מי ידע? רק לך, בהלמו, מנסר את הדממה כצ'צר שחור.

הרווח שבין המלה הפותחת - 'אבן' לצ'צר שחור' המופיע בסוף השיר הוא כרטיס הביקור הפואטי של המשורר האמריקאי צ'ארלס סימיק.

הוא יודע להרים אבן כל-כך מגושמת, לתפור לה כנפיים ולהעיק אותה לשמים שבלבלו את הסדר בין ענני כבשה לענני סערה.

בשיר "אבן" הוא נוקק לצ'צר שחור, והצ'צר הוא מעין קטר שאליו יכול לחבר כל אחד את קרונות האסוסיאציה.